

Kristin Hoel Nielsen

"Historien gjentar seg, bare med en liten vri"

En litterær analyse av Klara Hvebergs *Lene din ensomhet langsomt mot min* (2019)

Bacheloroppgave i NORD2901 nordisk for lektorstudenter

Veileder: Karolina Drozdowska

Juni 2023

Kristin Hoel Nielsen

"Historien gjentar seg, bare med en liten vri"

En litterær analyse av Klara Hvebergs *Lene din ensomhet langsomt mot min* (2019)

Bacheloroppgave i NORD2901 nordisk for lektorstudenter
Veileder: Karolina Drozdowska
Juni 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	1
Abstract	1
Innledning.....	2
Om <i>Lene min ensomhet langsomt mot din</i>	2
Om intertekstualitet.....	3
Intertekstualiteten i <i>Lene din ensomhet langsomt mot min</i>	4
Parallellene mellom Rakel Havberg og Sofja Kovalevskaja	5
Parallellene mellom <i>Lene din ensomhet langsomt mot min</i> og <i>Et dukkehjem</i>	7
<i>Av måneskinn gror det ingenting</i>	10
Bibelhistorien om Rakel, Jakob og Lea	12
Konklusjon og avslutning.....	13
Siterte verk	15

Sammendrag

Denne bacheloroppgaven tar utgangspunkt i eksplisitt og implisitt intertekstualitet for å analysere romanen *Lene din ensomhet langsomt mot min* (2019) skrevet av Klara Hveberg. Oppgaven bruker begrepet *intersubjektivitet* utviklet av Mikhail Bakhtin som Julia Kristeva senere bygget sin forståelse av begrepet på. Oppgaven ser på parallellene mellom hovedpersonen Rakel og den andre kvinnelige karakteren Sofja Kovalevskaja, samtidig som den utforsker referanser og paralleller til andre norske litterære verk.

Abstract

This bachelor's thesis takes explicit and implicit intertextuality as its starting point to analyze the novel *Lene din ensomhet langsomt mot min* (2019) written by Klara Hveberg. The thesis uses the term *intersubjectivity* developed by Mikhail Bakhtin, which Julia Kristeva later built her understanding of the term on. The text also looks at the parallels between the main character Rakel and the other female character Sofja Kovalevskaja, while also exploring references and parallels to other Norwegian literary works.

Innledning

Alle litterære verk er bygget opp på tradisjoner som er gjenkjennbare fra allerede eksisterende litterære verk. Systemer og koder fra andre kunstformer, og fra kultur generelt, spiller i en viktig rolle i oppbygning av alle typer litteratur. Dette skriver Graham Allen i innledningen til sin bok *Intertextuality* om opplevelsen av å lese litteratur (2011, s. 1). Videre skriver Allen at alle tekster, både litterære og ikke, mangler alle sammen uavhengig mening. Lesing har blitt til at man beveger seg mellom tekster ettersom tekstens meninger allerede finnes i et nettverk av tekstuelle relasjoner. Det er dette som er intertekstualitet (2011, s. 1). Å både lese og skrive litteratur betyr at vi også leser tekster, eller skriver om tekster, som allerede finnes. Dette gjelder uansett om det er poesi, romaner, litterære analyser eller faglitteratur. Intertekstualitet er et flertydig begrep og to store navn innenfor denne litterære teorien er Mikhail Bakhtin (1898-1975) og Julia Kristeva (1941-). Bakhtin og Kristeva har lagt grunnlaget for teorien og hvordan det som begrep blir brukt i dag for å utforske og tolke litteratur. Det finnes ulike typer intertekstualitet å skille mellom. To av disse er eksplisitt og implisitt intertekstualitet. Det er disse to typene av intertekstualitet denne oppgaven først vil utdype og deretter basere den litterære analysen på.

Lene din ensomhet langsomt mot min (2019) skrevet av Klara Hveberg (1975-) er en roman gjennomsyret med intertekstuelle referanser, både eksplisitte og implisitte. Bibelhistorien om Rakel, Jakob og Lea, referansene til *Et dukkehjem* (1879) og parallellene mellom historiene til Sofja og Rakel fortalt gjennom musikk og poetikk gjør romanen både livlig og rørende. Med en måte å skrive på som vekker tanker og følelser, og en tidslinje som strekker seg over hovedpersonens unge liv og som løfter frem flere sårbare øyeblikk et menneske kan oppleve, både i familielivet og i kjærligheten, sitter man igjen med lysten til å lese romanen om og om igjen. Hver gang man åpner romanen oppdager man som leser nye intertekstuelle referanser. I denne oppgaven vil jeg sette søkelyset på hvilke ulike typer av implisitte og eksplisitte intertekstuelle referanser som finnes i *Lene din ensomhet langsomt mot min* og hva de gjør med romanen.

Om *Lene min ensomhet langsomt mot din*

Lene din ensomhet langsomt mot min er Klara Hvebergs debutroman - og så langt eneste roman - og ble godt tatt imot av kritikere. Romanen handler om matematikkstudenten Rakel Havberg som innleder et forhold til den gifte matematikkprofessoren Jakob Krogstad.

Jakob skriver en bok om Sofja Kovalevskaja (1850-1891), den første kvinnelige professoren i matematikk. Sånn som Rakel innledet Sofja også et nært forhold til sin veileder på universitetet i Wien, Karl Weierstass (1815-1897). Forholdet til Jakob starter når Rakel går bort til han i kantinen på universitet og spør han om å hjelpe henne med å fordele identiske kuler i identiske beholdere (Hveberg, 2019, s. 30). Etter dette møtet fortsetter Rakel å oppsøke han på universitet. Sammen med lærer de mer om livet til Sofja, og de jobber med boken sammen. Men så blir Rakel syk, og hun kan ikke lenger fortsette som doktorgradsstipendiat og i jobben på universitetet. Hennes forhold til Jakob ender også når han finner tilbake til sin kone, Lea. Vi følger Rakel i nesten 20 år, fra hun starter på universitetet i Oslo, at forholdet til Jakob kompliseres, til hun er for syk til å bo alene og må flytte hjem til sine foreldre i Molde. Hennes far har kjøpt funksjonsseng til henne og hun tilbringer mesteparten av tiden sin sengeliggende. Mens Rakel ligger hele dager i sengen, leser hun om Sofjas liv. Hun leser om hennes barndom, ulike forhold og hennes karriere. Det blir nesten som Rakel og Sofja sine historier blandes sammen, og det blir vanskeligere og vanskeligere å skille dem fra hverandre, både for Rakel og for leseren. For Rakel blir Sofja sitt tragiske liv en trøst og får henne til å forstå mer om sitt eget liv og sin egen skjebne.

Om intertekstualitet

Forfattere skriver ikke tekster ut ifra sin egne originale idé, men bygger de heller på tekster som allerede finnes. Tekster vil alltid være påvirket av sin samtid, spesielt da språket og sanksjonerte strukturer and systemer som kulturen er satt sammen av. På grunn av dette kan ikke individuelle tekster og kulturelle tekster separeres fra hverandre (Allen, 2011, s. 35) Det er dette prinsippet som Julia Kristeva beskriver som *intertekstualitet*. Kristeva tar utgangspunkt i Mikhail Bakhtin sitt begrep intersubjektivitet, og Bakhtin tar igjen utgangspunkt i litteraturen til Fjodor Dostojevskij. Han mener at selvbevisstheten til Dostojevskjis litterære helter er gjennomført dialogisert. De er på et hvert tidspunkt brettet ut, henviser til seg selv, til andre og til et tredje subjekt. Derfor er mennesket subjektet i enhver henvendelse (Bakhtin, 2006, s. 209). Bakhtin mener at når dialogen slutter, slutter alt. Det er dialogen som er selve handlingen i en tekst. Man kan ikke nærme seg det indre mennesket uten å åpne seg til det gjennom dialog (Bakhtin, 2006, s. 210). Det er dette som ligger til grunn for begrepet intersubjektivitet. Det er altså mange ulike stemmer til stede i en tekst som samhandler med hverandre, på tvers av hverandre og uavhengig av hverandre (Aamotsbakken

& Knudsen, 2011, s. 69). Dette kan inkludere sitater, titler, beskrivelser av karakterer, navn på karakterer og flere andre både åpenbare og ikke så åpenbare referanser. Kristeva forklarer at enhver tekst er satt sammen av sitater på samme måte som mosaikk. Tekstene er absorpsjon og transformasjon av hverandre (Kristeva, 1986, s. 37). I artikkelen *Word, Dialogue and Novel* (1986) bygger Kristeva videre på Mikhail Bakhtin sin teori om språkets mening og om dialogen. Bakhtin mente at tekstens mening oppstår i møtet mellom forfatter, leser og den litterære konteksten som teksten befinner seg i. Forfatteren, leseren og den litterære konteksten representerer et eget tegnsystem i teksten, og de ulike tegnsystemene representerer ulike verdier, ulike verdenssyn og ulike forståelser av hva som er sant eller ikke, hva som er rett og hva som er galt. Disse ulike systemene møtes og brytes i teksten ettersom det teksten forteller vil tolkes forskjellig og ha ulikt innhold innenfor de tre tegnsystemene. Derfor vil teksten alltid ha flere betydninger (Claudi, 2017, s. 95). Det er altså mulig å tolke en tekst på ulike nivåer, og alle som leser den samme teksten vil ikke tolke den på samme måte. Det er heller ikke mulig for alle som leser et verk å få med seg alle referansene som står i en tekst.

Intertekstualitet kan settes inn i to kategorier: eksplisitt intertekstualitet og implisitt intertekstualitet. Kristeva sin videreutvikling av begrepet intertekstualitet innebærer to metaforer: mosaikken og veven. Veven forklares som et stykke stoff der alle trådene kan være forskjellige; de kan være tykke og sterke eller svake og tynne. Mosaikken derimot, er planlagt satt sammen og består av nøye utvalgte biter. Ut ifra dette har Aamotsbakken og Knudsen (2011, s. 74) formulert implisitt og eksplisitt intertekstualitet. Den eksplisitte interteksten er knyttet til mosaikken. Den er synlig, mens veven er knyttet til det implisitte. Delene som veven vever sammen er skjult, og man må grave i dybden for å gjenkjenne mønstrene.

Intertekstualiteten i *Lene din ensomhet langsomt mot min*

Lene din ensomhet langsomt mot min tar for seg et tema som er mye utforsket i litteraturen. Det er en tematikk som har eksistert i alle samtider. Historien er full av fortellinger om forbudt kjærlighet og affærer, og det er nok noe av grunnen til at disse historiene fortsatt blir fortalt, enten det er fiksjon eller fakta. Fortellinger der en mann i en maktposisjon innleder et forhold til en yngre kvinne har eksistert opp igjennom tidene. Det er også derfor et tema som finnes i mye av den litterære kanonen. I følge Bahktin og Kristeva vil dette være et godt eksempel på intertekstualitet. En tematikk som lever igjen og igjen igjennom ulike fortellinger. I *Lene din ensomhet langsomt mot min* er derimot den største og

mest åpenbare sammenkoblingen mellom hovedpersonen Rakel og hennes forbilde matematikkprofessoren Sofja Kovalevskaja. Romanen er videre full av henvisninger til både matematikk, klassisk musikk og litteratur. Det er derimot viktig å understreke at selv om Sofja Kovalevskaja er en historisk person, vil denne oppgaven kun ta utgangspunkt i det som står skrevet om henne i *Lene din ensomhet langsomt mot min*.

Romanen er bygd opp av eksplisitte og implisitte henvisninger til andre litterære verk. Disse henvisningene varierer i hvor mye plass de tar i romanen. I denne oppgaven har eksplisitt og implisitt intertekstualitet fått like stor del i analysen. De eksplisitte referansene er mer konkrete enn de implisitte, men gir like stort rom for tolkning. Denne analysen forstår eksplisitt intertekst som konkrete referanser, mens de implisitte referanser gir mer rom for egen tolkning av romanen. Fokuset i denne litterære analysen ligger på egne tolkninger av hvordan de valgte litterære verkene spiller inn på *Lene din ensomhet langsomt mot min*.

Parallellene mellom Rakel Havberg og Sofja Kovalevskaja

Hele *Lene din ensomhet langsomt mot min* bygger på livet til Rakel sammenlignet med hendelsene i livet til Sofja. Rakel er inspirert av Sofja gjennom hele sitt liv og det blir allerede åpenbart at de to historiene henger sammen bare ved å lese teksten på baksiden av bokomslaget. Parallellene mellom de to viser seg tydeligere ettersom romanens handling utspiller seg. De to er begge lidenskapelig opptatt av matematikk og begge starter en karriere på et universitet innenfor matematikk. De innleder også begge et forhold til sin professor og senere i livet begynner de å skrive skjønnlitteratur etter de går bort fra matematikken. Sofja dør i 1981 av lungebetennelse, relativt ung. Rakel ser også på seg selv som død til tider på grunn av hvordan sykdommen begrenser henne. Om det er sykdommen som tar livet av henne eller om hun lever lenge får ikke leserne vite. Rakel finner en biografi skrevet på engelsk om Sofja. I denne boken står det om flere av Sofja sine personlige egenskaper og hun beskrives som ekstrem intelligent, vakker og begavet. Samtidig biter Rakel seg merke i Sofjas dårlige egenskaper. «Sofja forventer for mye av vennskap [...] hun prioriterer bort alt annet, inkludert sine nærmeste, i de periodene hun arbeider hardt og er helt inne i arbeidet» (Hveberg, 2019, s. 199). Det blir tydelig ettersom leseren lærer karakteren Rakel å kjenne, at de også har like egenskaper. Rakel tenker det også selv, og finner en type trøst i likhetene mellom de to. Hun innser at de to har levd så like liv at hun til og med ser på seg selv som en reinkarnasjon av Sofja:

Hvis de som tror på reinkarnasjon har rett, har Rakel kanskje vært Sofja Kovalevskaja i et tidligere liv. Sofja ble også oppdaget av en mye eldre professor som tok seg av henne [...] At Sofja forlater matematikken og begynner å skrive skjønnlitteratur. Rakel har på en måte også forlatt matematikken, og selv om hun ikke har skrevet skjønnlitteratur før, har hun en følelse av at det er like før (Hveberg, 2019, s. 201).

I samme kapittel blir leseren igjen påminnet om hvordan de to deler samme skjebne, og at Rakel ser på seg selv som en mulig reinkarnasjon av Sofja.

Hvis de som tror på reinkarnasjon har rett, kan det kanskje hjelpe å studere livet til Sofja. Slippe å gjenta de samme feilene. Unngå å være ulykkelig på samme måte. Har man ikke venner blant de levende, får man søke selskap hos de døde (Hveberg, 2019, s. 204).

Denne gjentakelsen er et eksempel på en eksplisitt intertekst der teksten henviser til seg selv. Mikhail Bakhtin sin teori om dialogisme spiller på at så lenge subjektene i en tekst er i dialog så kan de oppnå kontakt med sitt indre vesen. Det er kun igjennom dialogen at mennesket kan åpne seg opp og kan vise hvem de egentlig er, ikke bare for andre, men også for seg selv (Bakhtin, 2006, s. 210). *Lene din ensomhet langsomt mot min* er et eksempel på hvordan dialogen er med på å spille ut selve handlingen i en roman. Rakel og Sofja sine historier spiller på hverandre, som en dialog mellom to mennesker. Gjennom faktaene om livet til Sofja, og dialogen, som Rakel har til henne lærer hun om sine egne valg og sine egne feil. I søken om å forstå Sofja får hun en økt forståelse for seg selv. Rakel kan forstå hvorfor Sofja innledet sitt ryktede forholdet til Weierstrass, og hun får en større forståelse av Sofjas kjærlighet både til sin søster, sin ektemann som hun giftet seg med kun for å få lov til å studere i Wien, og hun kan skjønne hvorfor Sofja trekker seg tilbake på nettopp det tidspunktet som hun gjør. Rakel leter etter svar både for Sofja og for seg selv.

Måten Hveberg skriver om Rakel og Sofja viser bruk av både det implisitte og det eksplisitte i intertekstualiteten. Hvordan romanen skifter mellom Rakel sitt synspunkt på sitt eget liv og hvordan hun fletter inn Sofja sine livshendelser inn i sin egen historie gjør det enkelt å se hvordan de to henger sammen. Hveberg gir en leseropplevelse som kan nåes på flere nivåer ettersom hvordan man leser romanen. Gjennom det eksplisitte bygger Hveberg

opp karakteren til Rakel til en ny moderne lesning av allerede etablerte karakterer i litteraturen som i seg selv er nok til at romanen setter spor.

Forholdet Sofja hadde til Weierstrass er det ingen som vet hvordan endte, i motsetning til forholdet mellom Rakel og Jakob. Mye av brevkorespondansen fra Sofja ble brent av Weierstrass selv (Hveberg, 2019, s. 59). Dermed er det umulig å vite hva Sofja la i forholdet. Rakel tolker dette som at de ønsket å holde noe hemmelig. Dette gir rom for tolkning, både for Rakel og Jakob, men også for leseren. I slutten av romanen reflekterer Rakel over hvorfor Sofja sine kjærlighetsforhold ikke varte. «De trengte henne ikke slik hun trengte å bli trengt [...] Sofjas ulykke var kanskje at hun forventet for mye av dem som elsket henne. At hun var for intens. At hun ville være hele deres verden» (Hveberg, 2019, s. 288) konkluderer Rakel med. Følelsene som Rakel tillegger Sofja er enda en parallell som gjenspeiler hvor like bildene av de to kvinnene som Hveberg bygger opp er.

Sofja Kovalevskaja hadde vært begjæret av flere forfattere og andre historiske menn. Dette inkluderte både Leo Tolstoj, Fjodor Dostojevskij, Henrik Ibsen, Ivan Turgenjev og George Eliot. Men det var Jonas Lie som var den eneste som Sofja sa forsto henne (Hveberg, 2019, s. 287). Disse historiske forfatterne gir et nytt nivå til intertekstualiteten og til livet til Sofja. Her må det derimot påpekes at dette er på grensen til virkelighetslitteratur ettersom det omhandler mennesker som har levd. På lik linje med at Sofja Kovalevskaja er en historisk person, er mennene nevnt i dette avsnittet også historiske personer. Derimot har jeg valgt i denne analysen å kun se på det som står i romanen for å belyse flere aspekter ved bruk av implisitt og eksplisitt intertekstualitet. Intertekstualitet, som teorien brukt i denne analysen viser, er et begrep som omfatter mer enn bare referanser mellom tekster. Alle disse referansene til historiske forfattere viser hvordan de så på Sofja som kvinne. Det er et begjær, på samme måte som Jakob begjærer Rakel. Disse historiske eksplisitte referansene fører til en nærmere lesing som åpner for implisitte referanser. Ved å bevege seg mellom den fiktive verden og den virkelige verden, som Hveberg gjør når hun inkluderer historiske personer, skaper hun paralleller som gjør at historien får en dypere mening.

Parallellene mellom *Lene din ensomhet langsomt mot min* og *Et dukkehjem*

Referansene til Henrik Ibsen sitt stykke *Et Dukkehjem* er tydelige, samtidig er noen av de er vanskeligere å plukke opp. Rakel sammenligner seg flere ganger i løpet av romanen med karakteren Nora Helmer. At Jakob heter Krogstad til etternavn er nok heller ingen tilfeldighet fra forfatteren sin side. Disse parallellene kan man oppdage gjennom bruken av implisitt og

eksplisitt intertekstualitet. I *Et dukkehjem* møter vi Nora som har forfalsket en underskrift for å ta opp et lån for å redde sin mann Torvald. Nora prøver alt hun kan å holde dette skjult for Torvald, men Torvald sin ansatt Sagfører Krogstad truer med å avsløre det hele. Det er karakteren Nora som står i sentrum av dette teaterstykket og er en av de mest tidløse kvinnelige karakterene som Ibsen har skrevet. Flere aspekter fra *Et dukkehjem* som lever i dagens kultur har også satt sitt preg på Rakel, og det er flere av disse som hun kobler tilbake til skuespillet når det kommer opp:

«Disse bøkene er helt vidunderlige.» Han blir blank i øynene når han sier det. Hun har alltid tenkt at dette ordet er for stort til å kunne brukes. Hun ble kvalm da Nora sa «Det vidunderlige» til Helmer i norskstimen på videregående (Hveberg, 2019, s. 37).

På samme måte som Nora er i et ekteskap med Torvald i 8 år i *Et Dukkehjem*, venter Rakel i 8 år på at Jakob skal gå fra sin kone Lea. Både Rakel og Nora venter på at sin utvalgte skal gjøre noe for dem. Dette er ikke virkeligheten for hverken Rakel, Nora eller for Sofja. De tre kvinnelige karakterene deler den samme skjebnen etter at de innser at det de ber om ikke er noe som mennene de har forhold til klarer å innfri.

Det vidunderlige. Dette ordet hun trodde var for stort. Nora ventet også i åtte år. Kanskje var det ikke skuffelsen over Helmer som var verst, men forvandlingen fra gull til gråstein. At det hun hadde trodd var en edel handling, et kjærlighetsoffer, ble omgjort til synd. At hun ikke var frelseren, men den som måtte frelses. Og det vidunderlige hun lengtet etter, var å en gang få føle seg skyldfri. Uten skam (Hveberg, 2019, s. 194).

Noe som blir tydelig i løpet av romanens handling er at Rakel føler skam. Hun skammer seg over at hun er syk og at hun dermed ikke klarer å gjøre det som forventes av henne. Hun skammer seg over at hun har en affære med en gift mann og hun skammer seg over at hun ønsker at Jakob skal gå fra Lea for henne. I *Et dukkehjem* opplever også Nora skam når hun innser at hun har lagt så mye inn i håpet om at Torvald skal redde henne. Når han velger å ikke hjelpe henne derimot, innser hun at hun blir nødt til å forlate både han og barna. Dette er fordi hun innser at hun ville gjort alt for han, inkludert å ta på seg skylden for en forfalsket underskrift, mens Torvald kun ønsker å redde sitt eget rykte. Det er en følelse av skam som henger sammen med den blinde troen som Nora har til Torvald, og som Rakel har

til Jakob. Dette er en implisitt intertekstualitet som kun kan nås gjennom videre tolkning og utforskning av karakterene.

Også karakteren Sagfører Krogstad i *Et dukkehjem* er redd for å svikte sine barn. Han har også gjort et bedrag som har konsekvenser for sin familie på lik linje som Jakob har gjort da han innførte et forhold til Rakel. Om det han har begått sier Sagfører Krogstad følgende: «[...] har gjort meg skyldig i en ubesindighed. [...] Mine sønner vokser til; for deres skyld må jeg se at skaffe mig tilbake så megen borgerlig agtelse, som muligt» (Ibsen, 2018, s. 55). I *Et dukkehjem* er arv og arvesynd et stort tema som påvirker alle karakterene. Det er også noe Jakob må tenke på når Rakel spør han om å velge henne. Å gå i fra sine barn slik som Nora i *Et dukkehjem* bestemmer seg for å gjøre var for henne et nødvendig valg, det var ingen annen mulighet. For Sagfører Krogstad er familien det siste han kan miste, og det er derfor nødvendig for han å gjøre det han kan for å beskytte dem. På denne måten kan han unngå at barna hans får oppleve konsekvensene av det han har gjort. Jakob har derimot fortsatt muligheten til å beholde familien sin og unngå at barna blir påvirket av forholdet hans til Rakel, og utroskapen vil få konsekvenser for hans ekteskap med Lea.

«Jeg kan ikke forlate barna mine», sier han.

«Jeg vil ikke at du skal forlate barna dine. Jeg kan vente på deg, sier hun. Hvis du er helt sikker på at det er meg du vil ha, at du ikke kan leve foruten.»

«Men barna er så små,» sier han.

«Om åtte år er de nesten voksne,» sier hun. «Tror du at du kan velge meg om åtte år?» (Hveberg, 2019, s. 76).

Det kommer tydelig frem her at barna til Jakob fortsatt er relativt små. Å velge Rakel betyr at Jakob svikter sin familie, men når Rakel velger å vente på Jakob velger hun også bort det livet hun kunne hatt dersom hun ikke hadde ventet på han så lenge. Det er et langvarig kjærlighetsforhold som er dømt til å få en ulykkelig slutt. Dette er et eksempel på implisitt intertekstualitet som skaper en større og tristere dimensjon i handlingen i *Lene din ensomhet langsomt mot min*. Dialogen mellom karakterene, og den interne monologen til Rakel, viser hvor sårbare både Rakel og Jakob er. Selv om Jakob er en gift mann som på to forskjellige måter fører både Rakel og Lea bak lyset, så viser Rakel leseren den siden av Jakob som hun ser. Det fører til at sympatien som man føler for Rakel øker når forholdet omsider tar slutt. Flere dimensjoner av forholdet mellom Rakel og Jakob rakner etter hvert som tidene går. En av disse dimensjonene er diskusjonen om barn. Dette temaet er noe som er tydelig sårt for

Rakel. Hun snakker om barn sammen med Jakob, men er dette noe som er en virkelighet for de to? Kan hun i det hele tatt få barn etter hun blir syk? Sammenhengen mellom Sagfører Krogstad og Jakob er en intertekstualitet som man må grave litt dypere for å se. Det åpner derimot for en større forståelse av romanen.

«Han snakket til henne som den lille jenta han var blitt oppriktig glad i og følte så sterk sympati med etter å ha lest barndoms erindringer hennes. Dette lille, forsømte barnet som han syntes så synd på». (Hveberg, 2019, s. 288). På samme måte som Nora blir også Sofja sett på som et hjelpeløst barn som han kan ta vare på. Dette er også tematikk som man kan kjenne igjen i romanen *Av måneskinn gror det ingenting* av Torborg Nedreaas publisert for første gang i 1947. At eldre menn innleder forhold til yngre kvinner, spesielt når de har står i en maktposisjon er noe som ikke er uvanlig. Man ser det både i *Lene din ensomhet langsomt mot min*, *Et dukkehjem* og i det tragiske hendelsesforløpet i romanen *Av måneskinn gror det ingenting*.

Av måneskinn gror det ingenting

Av måneskinn gror det ingenting er en roman skrevet av Torborg Nedreaas publisert i 1947. Den handler om en ung kvinne som blir med en fremmed hjem etter at han har lagt merke til henne på jernbanestasjonen. Det er antydning i starten av romanen at kvinnen er prostituert, men denne gangen gir hun den fremmede mannen et valg om hvordan de skal tilbringe natten:

Du skal få en sjanse. Du kan få velge. Du kan få kroppen min, eller sjelen min. Du kan velge.

Når jeg ikke kan få begge deler, da velger jeg sjelen din.

Kroppen er mye vakrere, sa hun. Jeg bare advarer deg. Dessuten kommer jeg til å stjele hele natten din, om jeg begynner å snakke (Nedreaas, 2017, s. 14)

Deretter forteller hun om sitt forhold til sin gifte lærer, Johannes. Dette er også et langvarig og ulykkelig kjærlighetsforhold og i løpet av forholdet blir kvinnen nødt til å abortere på egen hånd. Det er en roman som tar opp flere tragiske tema som gjenspeilet etterkrigstiden. Dermed er historien om denne kvinnen en implisitt intertekst som er

gjenkjennbar. På samme måte som det finnes eksplisitte paralleller mellom *Lene din ensomhet langsomt mot min* og *Et dukkehjem* så finnes det flere implisitte intertekstuelle paralleller til *Av måneskinn gror det ingenting* av Torborg Nedreaas. Da spesielt imellom Rakel og hovedperson, som ikke forteller navnet sitt. Hovedpersonen i denne romanen innleder også et forhold til sin gifte lærer. Hun lider derimot en større konsekvens av forholdet ettersom denne karakteren vokste opp i en liten bygd der alle kjenner alle, og hemmelighetene var vanskelige å holde for seg selv. Selv om kontrastene mellom Rakel og kvinnen i *Av måneskinn gror det ingenting* er store så blir de begge møtt av den knusende virkeligheten når den personen de har en affære med velger dem bort.

«Det er i grunnen en banal historie. Det er bare det, at den blir aldri fortalt. Det er slikt som folk går alene med. Og som dikterne ikke skriver om. Dikterne skriver helst om slikt som er vakkert» (Nedreaas, 2017, s. 16). Kjærlighetsaffæren mellom Rakel og Jakob er, som også tidligere nevnt, en trope som er god etablert i litteraturen. Det er en banal historie som man allerede vet hvordan ender. En slutt der kvinnen står igjen alene er noe som alle disse historiene har til felles. Dette er en åpenbar parallell mellom både Rakel, Sofja, Nora og med hovedpersonen i *Av måneskinn gror det ingenting*.

En av de eksplisitte referansene i *Lene din ensomhet langsomt mot min* til *Av måneskinn gror det ingenting* står etter at Jakob har avsluttet forholdet til Rakel og gått tilbake til sin kone. «*Av måneskinn gror det ingenting*. Planter trenger sollys for å vokse. De kan vokse i falskt sollys også. Innendørs. Finnes det falskt måneskinn? Korreksjon: Av ekte måneskinn gror det ingenting. Av innbilt måneskinn kan man bygge de vakreste luftslott» (Hveberg, 2019, s. 231). Rakel lever noen ganger i en fantasiverden. Hun har en fantasivenn, David, og tenker ofte på hvordan ting kan være eller hvordan ting skulle vært. Virkeligheten er derimot noe som er knusende både for Rakel og kvinnen i *Av måneskinn gror det ingenting*. De er begge unge og uten særlig erfaring med verken livet eller med kjærligheten når de blir betatt av en eldre mann. Selv om de begge to, lenge etter affæren er over, befinner på forskjellige steder fra der de er i starten av handlingsforløpet – Rakel i Molde og kvinnen i Oslo – er det tydelig å se hva det er som har påvirket deres liv mest. Utgangspunktet for kvinnen sin historie er livet hun har forlatt i bygden som hun kommer fra. Forholdet til Johannes og abortene som hun har måttet holde skjult har preget henne og langt grunnlaget for hvordan resten av livet hennes og skjebnen hennes utspiller seg. Utgangspunktet for Rakel er Jakob. Det er vanskelig å komme unna han. Både på grunn av løftet som han har gitt henne,

og fordi de jobber sammen. At Rakel må holde det for seg selv, både i tiden de har et forhold og resten av livet, er en tung bør   bære.

Bibelhistorien om Rakel, Jakob og Lea

I første mosebok står fortellingen om Jakob, Rakel og Lea. Historien handler om Jakob som drar til sin onkel Laban for å gifte seg med en av hans d tre. Den eldste heter Lea og den yngste heter Rakel. Mot å jobbe for Laban i sju år f r Jakob lov til å gifte seg med Rakel. Etter de sju årene har gått lurer derimot Laban Jakob og han gifter seg i stedet med Lea. For å kunne gifte seg med Rakel må Jakob la bryllupsuken gå til ende og deretter jobbe hos Laban i sju år til. I løpet av disse sju årene før Jakob fire barn med Lea, mens Rakel ikke kan få barn. Dette er fordi Gud ser at Lea har blitt tilsidesatt av Jakob, og han velsigner henne med en annen kjærlighet enn den som Jakob ikke kan gi henne. Dette gjør Rakel sjalu, som ønsker seg barn mer enn noe annet. Hun sender derfor Jakob inn til sin trellkvinne, Bilha. Bilha f r flere barn sammen med Jakob. Til slutt f r Rakel en s nn, Josef, og hun mener at Gud endelig har tatt bort hennes vanære (1 Mos, 29,15-35; 30,1-24, Bibel 2010).

«Ifølge bibelen var det Rakel Jakob elsket, ikke Lea.» (Hveberg, 2019, s. 235). Dette er den eneste eksplisitte referansen til bibelhistorien om Jakob, Rakel og Lea. Det er et sitat som kun referer til forholdet mellom de tre bibelske karakterene, men som likevel kan leses som et hint til at også hele denne historien er en parallell til Rakel Havberg sin historie. Det finnes mange likheter mellom den bibelhistoriske Jakob og Jakob Krogstad. For Rakel er det vanskelig å forstå hvordan Jakob kan gå tilbake til Lea. Rakel står i sentrum av sitt liv, sitt narrativ og det er gjennom hennes syn at historien blir fortalt. Dette påvirker synet på Jakob og gjennom Rakel f r presentasjonen av historien en unik mening. Kristeva mener at en tekst har to meninger: den selve meningen av teksten og den meningen som oppstår i den historiske og sosiale konteksten (Allen, 2011, s. 36).

Lesere av *Lene din ensomhet langsomt mot min* kan også finne andre mer generelle referanser til bibelen og bibelhistorie som understreker hvor viktig forholdet til Jakob er for Rakel, og hvor mye av seg selv hun har lagt i det.

Det er som hun begynte en ny tidsregning da hun måtte Jakob. Som om det første møtet med ham i kantinen er det nye nullpunktet hun målet tiden ut fra. Kanskje hun

heretter burde begynne å bruke betegnelsen e.JK istedenfor e.Kr. I år én etter møtet med Jakob Krogstad, traff hun ham i studentbokhandelen. I år to e.JK holdt hun foredrag om det gyldne snitt. I år tre e.JK tok hun kurset i typologi. [...] Det fineste med denne tidsregningen er at hun er født i år 19 f.JK. Og nitten er jo lykketallet hennes (Hveberg, 2019, s. 63).

Denne eksplisitte referansen til bibelhistorien er et eksempel på hvordan en av historiens mest innflytelsesrike bøker har påvirket liv utenom religionen. Tidsregningen til Rakel er en del av henne og tar opp en del av hennes tanker, spesielt etter at hun blir syk. Som Kristeva påstår, er tekst alltid i bevegelse og vil alltid bygge på andre tekster og til slutt smelter sammen til en og samme tekst (Kristeva, 1986, s. 37). Tekster som er fra før begynnelsen av vår egen tidsregning er fortsatt en så stor del av de vi leser og hva vi kan tolke litteraturen ut ifra at selv kulturelle og religiøse tekster både tar plass i den implisitte og den eksplisitte intertekstualiteten. Dette bygger opp videre innunder Kristeva sin teori om at tekster aldri kan være separate fra hverandre (Allen, 2011, s. 35).

Konklusjon og avslutning

Klara Hvebergs *Lene din ensomhet langsomt mot min* er en roman som er proppet full av intertekstualitet. Parallellene mellom Rakel og en av de mest tidløse feministiske karakterene i norsk litteraturhistorie, og en av de største kvinnelige skikkelsene innenfor matematikken, er tydelige. Hvordan tekster snakker med hverandre, bygger på hverandre og hvordan forfattere bruker andre sine tekster og litterære verk, er *Lene din ensomhet langsomt mot min* et gjennomført og godt eksempel på. Denne tolkningen av hvordan romanen bygger opp karakterer, tematikk og handling til å gjenspeile andre nordiske litterære verk er kun noen eksempler på hva som kan trekkes fram av intertekstualitet. Dette er gjort basert på Julia Kristeva og Mikhail Bakhtin sine begreper *intertekstualitet* og *intersubjektivitet*. Det er sett på både hvordan de implisitte og de eksplisitte intertekstuelle referanser er nøye gjennomført av Hveberg. Det er enkelt å plukke opp de eksplisitte litterære parallellene, mens de implisitte trenger noe mer graving i dybden. I en roman som *Lene din ensomhet langsomt mot min* gir dette en større dybde til historien som Klara Hveberg forteller og gir en uendelig tolkning av flere av forholdene som Rakel har til menneskene i livet hennes.

Lene din ensomhet langsomt mot min tar opp tematikk som tidligere har blitt skrevet mye om, og som fortsatt i dag er relevant. Livssituasjonen, og den tragiske skjebnen til Rakel

er lik mange andre sin, både i virkeligheten og i spesielt den litterære verden. Denne litterære analysen har kun fokusert på en liten del av intertekstualiteten som finnes i *Lene din ensomhet langsomt mot min* (2019) for å utforske referansene mellom karakterene Rakel, Sofja Kovalevskaja, Nora Helmer og hovedpersonen i *Av måneskinn gror det ingenting*. I tillegg har den sett på andre intertekster som finnes i romanen som gjenspeiler karakteren Jakob Krogstad og Sagfører Krogstad fra Henrik Ibsens *Et dukkehjem*. Til slutt har analysen utforsket parallellene mellom karakterene i *Lene din ensomhet langsomt mot min* og bibelhistorien om Rakel, Jakob og Lea.

Siterte verk

Allen, G. (2011). *Intertextuality*. Routledge.

Aamotsbakken, B., & Knudsen, S. V. (2011). Intertekstualitet. I *Å tenke teori: om leseteorier og lesing* (ss. 64-84). Gyldendal.

Bakhtin, M. (2006). Dialog hos Dostojevski. I *Latter og dialog: utvalgte skrifter* (s. 196-220). Cappelen.

Hveberg, K. (2019). *Lene din ensomhet langsomt mot min*. Aschehoug.

Ibsen, H. (2018). *Et dukkehjem*. Transit.

Kristeva, J. (1986). Word, Dialouge and Novel. I T. Moi, *The Kristeva Reader* (s. 34-61). Oxford: Blackwell Publishers.

Nedreaas, T. (2017). *Av måneskinn gror det ingenting*. Aschehoug.

